

KORT
NEDERLANDS ESSAY

Scherpe columniste

De Nederlandse filosofe en juriste Marjolijn Februari maakte naam met schrandere essays én gooide als romanière hoge ogen met het vaak genomineerde *De literaire kring* (2007). Als columniste heeft ze zowel een podium in *NRC-Handelsblad* als de *Volkskrant*, waar ze opvalt door haar genuanceerde manier waarop ze Nederlandse politieke en maatschappelijke problemen doorgrondt. "Haar werk kan gezien worden als een oproep om te studeren, onderzoek te doen en werkelijk te willen begrijpen hoe de wereld in elkaar steekt", zo prees de jury Februari toen ze in 2007 de Frans Kellendonkprijs ontving. Die attitude handhaaft ze in *Ons soort mensen*, haar gebundelde columnns. "Als je jarenlang met ijzere volharding een krantencolumn schrijft, verander je jezelf uiteindelijk meer dan dat je de wereld verandert. De geschiedenis raast onaan-gedaan verder, zelf stel je voortdurend je standpunten bij." Februari kan onverwacht scherp uit de hoek komen: "We doen steeds minder en we duiden steeds meer." (DL)

Marjolijn Februari
Ons soort mensen
Prometheus, 261 p., 12,50 euro.

Intellectueel pur sang

H.J.A. Hofland werd in 1999 niet alleen uitgeroepen tot Nederlandse journalist van de eeuw, dit jaar viel hem ook de P.C. Hooftprijs voor essay te beurt. Een terechte eer voor een eeuwig alerte en immer gedisciplineerde intellectueel *pur sang*. "Ik schrijf niet voor mensen die hun mening al klaar hebben nog voordat ik de eerste komma heb gezet. (...) Ik schrijf als een snuffelende hond die zich goed heeft voorbereid op zijn traject." Als voorbode van zijn memoires stelden Hans Renders en Jeroen Vullings een forse bloemlezing samen. In *Bemande essays* ligt de klemtoon op Hoflands opvattingen over kunst en journalistiek. Het leidt tot een heilzame bundel vol te koesteren geschriften, van zijn ergernis over "vulgair straatfascisme" (de auto) tot stukken over Curzio Malaparte, Italo Svevo en George Orwell. Vullings spreekt in zijn nawoord van "een persoonlijk beschavings-offensief": "Schrijven en denken is Hoflands Siamese tweeling. Tezamen bezien ze de wereld sceptisch." (DL)

H.J.A. Hofland
Bemande essays
De Bezige Bij, 395 p., 19,90 euro.

Dwarse denker

Dwarse denker en slavist Karel van het Reve (1921-1999) geldt als een van de meest geciteerde Nederlandse essayisten. Hij was een fervent pleitbezorger van de Sovjetdissidenten in de jaren zestig en zeventig. En zijn *Geschiedenis van de Russische literatuur* uit 1985 werd verguisd én geprezen als "een wonder van leesbaarheid en eruditie". Van het Reve liet zich kritisch uit over Karl Marx en Sigmund Freud, maar nam ook Charles Darwin en het Opperwezen zelf op de korrel. Dezer dagen ziet het zesde deel van zijn *Verzameld werk* het licht en bij Van Oorschot verscheen tegelijk een bundel met interviews met Van het Reve, waarin "zijn voorkeur voor het gewone en zijn afkeer van het verhevene" (zoals Jan Brokken schrijft) sterk naar voren komt. In zijn gesprekken was "Van het Reve serieus en speels, zwijgzaam en trefzeker", noteert samensteller Ton van Brussel. De Russen, het communisme, literatuur en politiek komen aan de orde in gesprekken met onder meer Ischa Meijer, Bibeb, Theodor Holman en Jan Brokken. (DL)

Ton van Brussel (red.)
Interviews met Karel van het Reve
U mag alles over mij schrijven
Van Oorschot, 150 p., 15 euro.

De pijnlijke verhalen van
MENSJE VAN KEULEN

Wie op vakantie een fraai leesboek mee wil, stopt *De verhalen* van Mensje van Keulen in de koffer. In deze omnibus zijn haar vier verhalenbundels verzameld ter gelegenheid van haar veertigjarige schrijverschap. Ze bieden een prachtig kijkje in het oeuvre van deze koningin van het verhaal.

DOOR FLEUR SPEET

De verhalen lenen zich ten eerste zo uitstekend voor vakantie omdat Mensje van Keulen zo'n ster is op de korte baan. Soms beslaan haar verhalen niet meer dan enkele pagina's. In die luttele regels weet ze een droefgeestige wereld op te roepen, waarin de personages weigeren zielig te zijn. Liever zijn ze alleen dan te zeuren. Een laconieke houding is hen niet vreemd en dat maakt dat de verhalen bijna allemaal een gevoel van verontwaardiging teweegbrengen. Verontwaardiging over de botheid, het onvermogen, de wreedardigheid of de lizigheid van de mens.

Ten tweede zijn deze verhalen perfect voor hangmat, zwembad of zeilboot vanwege het minimalisme in taal: je kunt je er snel op concentreren. Geen krullendraaij of metafoerenbrij en nauwelijks bijvoeglijke naamwoorden, maar klare, heldere, afgeschrobd zinnen. In één zin zijn als het ware drie zinnen samengebond. Door in te zoomen op een detail, vertelt Van Keulen drie keer zoveel als wanneer ze zou omschrijven hoe iemand overkomt. Via de omweg van het detail ontstaat precies de suggestieve, dreigende sfeer die haar verhalen kenmerkt.

Ten derde is het onderliggende thema van de verhalen telkens boeiend. Vrijwel alle verhalen draaien om onmacht tegenover de kwaadaardige medemens. In 'Tigertits Rosie' (uit het verhalenalbum *Allemaal tranen*, 1972) wordt een meisje van 13 door de politie opgepakt wegens openbare dronkenschap. Ze is samen met haar vriendin door een stel soldaten dronken gevoerd. Maar in de politiebuis roert een politieagent met zijn vingers door haar bh en duikt ook nog even met zijn hand tussen haar benen om "het belemmerende stukje kruiskatoen" opzij te schuiven en rond te wroeten. Om daarna aan het nat van zijn vingers te ruiken voor hij haar eruit smijt. Uiteraard wordt haar beklag weggehoord, ze heeft geen poot om op te staan. Dit alles in een achttal dree pagina's.

In het verhaal 'Hondje kontje' uit dezelfde bundel heeft een gepeste oude man nog weinig geneugten in het leven, behalve zijn kleine hondje

met bulten, die een ouwe-koekjeslucht verspreidt. Zijn vrouw (al is niet helemaal duidelijk of ze zijn vrouw is, gezien de haatdragendheid die beiden tentoonspreiden) besluit dat de hond een spuitje moet krijgen. Hij heeft volgens haar "iets van kanker". Wanneer de dierenarts vraagt of hij de ingeslapen hond mee zal nemen, legt de man zijn handen beschermend op het beestje. Na het vertrek van de arts pakt zijn vrouw de hond uit z'n mand en deponert hem in de prullenbak. Om er vervolgens achterloos het koffiefilter op te leggen. Draconisch zijn sommige mensen in de verhalen van Van Keulen, en de slachtoffers zijn weerloos.

Het mooie aan deze bundeling is dat de ontwikkeling in het werk van Van Keulen goed te volgen is, en tegelijk het precieze vakmanschap dat al haar verhalen is blijven kenmerken. De verandering zit vooral in de soort personages. In de eerste twee bundels zijn ze volks en komen ze vaak uit Den Haag. In die bundels staat het contrast tussen het afwachende, gelaten personage en het brutale meestal centraal. Later zijn de afkomst en de ingeslagen weg in het leven diverser en is er bijvoorbeeld ook eens een personage kunsthistoricus. De sfeer van de verhalen wordt daardoor vrijer. De verhalen worden ook langer, waardoor Van Keulen kleine misvattingen dieper kan uit-

Vaak valt de personages een geheim in de schoot dat ze met niemand kunnen delen

graven. De personages zitten vaak in een zelfverkozen isolement. In de laatste twee bundels proberen ze met een barmhartige daad of door kordaat optreden uit hun kooi te breken. Daarmee hangt ook samen dat de verhalen steeds meer suspense vertonen. Het thrillererelement neemt toe, zoals dat al onverwachts zat in 'Welkom in de club' uit haar tweede bundel, waarin een vrouw door haar eigen man beroofd wordt.

Ook zie je dat Van Keulen het schok-effect van de verhalen allengs vergroot: het einde van een verhaal is altijd al verrassend, maar hakt er gaandeweg dit verhalenoeuvre steeds dieper in; het laat de lezer machteloos achter. Het draait om een keerpunt in het leven van de personages, niet enkel meer om een *slice-of-life*. Vooral in de verhalen uit haar laatste bundel, *Een goed verhaal* (2010), is het einde uiterst krachtig, als een uitroep. Zo neemt de dochter in 'De eerste man' wraak op haar vader, die indirect verantwoordelijk is voor het overlijden van haar moeder, wanneer hij na twintig jaar weer contact wil. Ze sist haar toekomstige schoonmoeder toe: "Pak je nachthemd en wegwezen. Vuile kut." De sfeer is in het algemeen rauwer geworden. In dezelfde bundel is er in het verhaal 'Bedevaart' zelfs sprake van ranzigheid, wanneer de dronken Paula, net geconfronteerd met haar zwijmelende bedevaart naar de Brontës, in een herentoeilet haar hand in een pisbak steekt: "Ze haalt haar vingertoppen door de gele stroperigheid."

Gebleven is de antiheld, al kunnen de personages zich steeds beter weren. Neem de lesbische hoofdpersoon uit 'Het andere gezicht', die dap-

per een nieuwe wending aan haar leven geeft, terwijl haar gezicht voor de helft verminkt is na een verkeersongeluk dat haar vriendin veroorzaakte. Ze zet haar overspelige vriendin de deur uit en trekt in een dark room een onbekende man af, wiens zaad ze diep in haar vagina smeert. Hoezo weerloos?

Wat ook gebleven is en duidelijk van vakmanschap getuigt, zijn de sterke openingszinnen, die direct nieuwsgierig maken naar het vervolg. Ieder verhaal van Van Keulen is bovendien herkenbaar doordat er iets bevreemdends gebeurt, iets wat je niet verwacht of voor mogelijk houdt. Vaak valt de personages een geheim in de schoot, dat ze met niemand kunnen delen. Daardoor houden de verhalen altijd iets spannends.

Van Keulen weet als geen ander kleinigheden in zulke precieze bewoordingen uit te beelden, dat ze uitgroeien tot grote tragedies in gewone levens. Ze weet in ieder verhaal de verborgen, minder charmante eigenschappen van de medemens bloot te leggen. Pijnlijk, maar noodzakelijk voor ware literatuur.

Mensje van Keulen
De verhalen
Atlas, 508 p., 21,95 euro (e-book 17,75 euro).

DE 'UITGELEZEN LIVE'-TIP VAN DE WEEK

Fien Sabbe houdt van de stilte in 'De Melkweg' van Bart Moeyaert

voor de jeugd. Ook goed, maken we in een klap de hele familie gelukkig.

Met een al, bij het bekijken van de cover. Een schilderij van de Brit Ben McLaughlin. Gemaakt op verzoek van de auteur. De man is een meester in het afbeelden van de hitte. Dat licht, die kleur. Het is heet, aan het einde van de zomer. Drie kinderen zitten op een muurtje bij een werkplaats in oud ijzer te niksen. Ze kijken uit op een straat die De Melkweg heet. Als ze naar beneden kijken, zien ze de avonturen niet meteen op

zich af komen. Maar tegelijk is er veel aan de hand.

Het is een verhaal van verlangen. Het gemis van een werkverloofde vader ("Hij deed alsof hij er nog wel was, maar zijn ogen waren al ergens anders: ze keken naar zijn binnenkant"), een afwezige moeder ("Mama was in Italië om orde te krijgen in haar hart en haar hoofd"), een dode tante. Er is vriendschap ook, en verraad. Eenzaamheid en broederschap. In sobere pennentrekken zet de auteur zijn personages neer. Beheerst en met vaste hand. Het

is vaak stil, tussen de regels. Maar ook de stilte is van een wonderlijk schoonheid. Een intimistisch, heerlijk strak geregisseerd verhaal. Er klinkt muziek. Yann Tiersen, *Comptine d'un autre été*.

Bart Moeyaert
De Melkweg
Querido,
150 p., 12,95 euro.